

До ювілею Елли Марленівни Лібанової

Елла Марленівна Лібанова – доктор економічних наук, професор, академік НАН України, заслужений економіст України, директор Інституту демографії та соціальних досліджень НАН України імені М. В. Птухи – святкує свій ювілей.

Вона народилась у Києві 12 лютого 1950 р. у сім'ї службовців, навчалася в столичній школі, а згодом у Київському інституті народного господарства імені Д. С. Коротченка (нині – Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана) за спеціальністю “Статистика”. За розподілом прийшла працювати до науководослідного центру Інституту, була спочатку інженером, а потім – молодшим науковим співробітником. Одночасно навчалася в аспірантурі на кафедрі загальної теорії статистики. Кандидатську дисертацію з проблем статистичної методології моделювання, аналізу та прогнозування захистила в 1977 р.

Шлях професійного становлення (від старшого інженера до завідувача відділу) молода дослідниця проходила у Раді по вивченню продуктивних сил АН УРСР. У 1992 р. Елла Марленівна захистила докторську дисертацію з проблем соціально-демографічної статистики, у 2000 р. отримала звання професора за спеціальністю “Демографія, економіка праці, соціальна економіка і політика”. За неповних 20 років вона стала фундатором кількох нових для національної науки напрямів досліджень (три з яких – ринок праці; бідність і

соціальне відторгнення; людський розвиток – перетворилися на самостійні наукові школи), членом-кореспондентом за спеціальністю “Економіка праці” (2002 р.), а потім академіком НАН України за спеціальністю “Соціоэкономика” (2009 р.), очолила Відділення економіки НАН України. При цьому Елла Лібанова – перша в Україні жінка-академік у сфері економіки й перша жінка на посаді академіка-секретаря відділення НАН України. У 2002 р. Е. Лібановій присуджено звання “Заслужений економіст України”.

Видатний організаторський талант і вміння аргументовано переконувати співрозмовників допомогли Еллі Марленівні втілити в життя давню мрію українських демографів про відродження в системі НАН України спеціалізованої наукової установи, яка б координувала комплексні дослідження соціальних та демографічних проблем (йдеться про очолюваний видатним ученим-демографом, академіком Михайлом Васильовичем Птухою Демографічний інститут, який функціонував у 1919–1938 рр. в Українській академії наук). У травні 2003 р. почав функціонувати Інститут демографії та соціальних досліджень НАН України, створений за ініціативи академіків НАН України С. І. Пирожкова, Е. М. Лібанової та члена-кореспондента НАН України, Голови Державного комітету статистики України О. Г. Осауленка. Відтоді ювілярка працює в Інституті, спочатку заступником директора, а з 2008 р. – директором. За цей період штат установи виріс з 17 до 80 співробітників.

Значною мірою завдяки енергії і натхненню Е. Лібанової інститут сформувався як потужна академічна установа і зараз посідає провідні позиції у вітчизняній соціально-економічній та демографічній науці як загальноновизнаний в Україні і за кордоном центр наукової думки. У 2009 р. постановою Президії НАН України інституту було присвоєно ім'я засновника та першого директора Демографічного інституту М.В. Птухи. Нині очолюваний ювіляркою інститут є єдиною профільною науково-дослідною установою НАН України, що спеціалізується на системних дослідженнях проблем демографічного і соціального розвитку, проведенні фундаментальних та прикладних дослідженнях, моделюванні новітніх тенденцій, розробці комплексних демографічних прогнозів та концептуальних засад державної соціально-демографічної політики.

Е. Лібанова є головою інститутської спеціалізованої вченої ради із захисту дисертацій на здобуття наукового ступеня доктора (кандидата) економічних наук за спеціальністю 08.00.07 “Демографія, економіка праці, соціальна економіка і політика”. Від початку функціонування ради науковці ІДСД захистили 21 кандидатську

і 8 докторських дисертацій, ще 53 кандидатських та 10 докторських дисертацій було захищено зовнішніми здобувачами. Лише під безпосереднім керівництвом Елли Марленівни було захищено 6 дисертацій на здобуття наукового ступеня доктора і 12 – кандидата економічних наук. Чимало її колишніх учнів посідають провідні позиції в багатьох сферах українського суспільства та є гідними спадкоємцями наукової школи Е. Лібанової. У 2016 р., згідно з наказом Міністерства освіти і науки України, Інститут демографії та соціальних досліджень імені М. В. Птухи отримав ліцензію на підготовку докторів філософії з галузі знань 05 “Соціальні та поведінкові науки”, спеціальність 051 “Економіка”. Отже, закладається фундамент на десятиліття вперед, коли українську науку рухатимуть учні учнів ювілярки.

Творчий доробок Е. М. Лібанової налічує більш як 500 наукових праць з високою статистикою цитування, у тому числі понад 60 – у міжнародних виданнях ООН, Світового банку, МОМ тощо. Працям ювілярки – монографіям, статтям, національним доповідям тощо – притаманні розмах і незалежність наукового погляду, чітке бачення джерел і чинників соціально-економічних процесів, нетривіальність думки, підкріпленої потужною аналітикою. Серед етапних робіт, підготовлених нею особисто, за її участі, наукової редакції, зазначимо колективну монографію “Людський розвиток регіонів України: методика оцінки та сучасний стан” (2002 р.), монографію “Бідність населення України: методологія, методика та практика аналізу” (2008 р.), національні доповіді “Політика інтеграції українського суспільства в контексті викликів та загроз подій на Донбасі” (2015 р.), “Українське суспільство: міграційний вимір” (2018 р.), колективну монографію “Економічна ефективність vs соціальна справедливість: пріоритети розвитку на етапі подолання кризи” (2019 р.). Запропоновані у цих та багатьох інших роботах методичні підходи та рекомендації щодо вимірювання й оцінки людського розвитку, бідності, міграції та інших нагальних для сучасної України проблем стали науковим підґрунтям розробки державних програм соціально-економічного розвитку (насамперед їх інституційних і соціогуманітарних складових), а також діяльності органів влади на всіх рівнях. Значна частина авторського доробку Е. Лібанової пов’язана з формулюванням концепції проведення пенсійної реформи в Україні. Під керівництвом та за безпосередньої участі ювілярки створено оригінальну модель пенсійної системи України, яку підтримали та схвалили міжнародні структури, що спеціалізуються на проблемах пенсійного моделювання.

Елла Марленівна була керівником робочих груп з підготовки тематичних доповідей “Про-

блема бідності в контексті політики соціально-економічних перетворень та стратегії реформ”, “Становлення середнього класу в Україні”, “Демографічна ситуація в Україні: проблеми та перспективи”, “Становлення та розвиток ринку праці в Україні: проблеми і перспективи вирішення”, послань Президента України до Верховної Ради України у 2000, 2001, 2002 і 2003 рр., співавтором послання 2005 р.

Як незадовільну сприймає Елла Марленівна ситуацію з проведенням Всеукраїнського перепису населення. У підготовленому за її активної участі науковому виданні “Перший Всеукраїнський перепис населення: історичні, методологічні, соціальні, економічні, етнічні аспекти” (2004 р.) викладено теоретико-методологічні та методичні питання проведення перепису населення, обробки та аналізу його результатів, а також сформульовано концептуальні засади державної демографічної політики. Пропуск Україною попереднього раунду переписів населення у світі став її особистим болем. І сьогодні Е. Лібанова разом з колегами всіма можливими засобами переконують урядовців у необхідності проведення чергового повноцінного перепису.

Значну увагу ювілярка приділяє такому зрізу наукової діяльності, як поширення актуальних і вагомих здобутків вітчизняних науковців, підвищення рівня українських наукових журналів. Вона є головним редактором журналу “Демографія і соціальна економіка”, членом науково-видавничої ради НАН України, редакційних колегій журналів “Економіка України”, “Наука та інновації”, а також міжнародного академічного журналу *Economics & Sociology*.

Наукова діяльність Е. Лібанової тісно пов’язана з організаційною та експертною. Крім того, що вона очолює Відділення економіки НАН України й Інститут демографії та соціальних досліджень імені М.В. Птухи, Елла Лібанова також є членом колегій Міністерства соціальної політики та Державної служби статистики України, Комісії при Президентові України з питань громадянства, правління Пенсійного фонду України, експертної ради з питань етнополітики, Консультативної групи видатних діячів Програми розвитку ООН, членом Комітету з державних премій України в галузі науки і техніки, членом міжвідомчих робочих груп з підготовки перепису населення України, а також бере фактичну, не формальну участь у діяльності ще ряду комісій, експертних рад, робочих груп.

Вільно володіючи англійською мовою, Елла Марленівна веде активну міжнародну діяльність у різних сферах статистики, економіки праці, людського розвитку. Вона очолювала офіційні делегації України на 35-й і 36-й сесіях Комісії ООН з соціального розвитку (Нью-Йорк, 1997 і 1998 рр.) та на Міжнародній конференції на рівні міністрів з

проблем старіння під егідою Європейської економічної комісії ООН (Ліон, 2007). Академік Е. Лібанова – шановний гість і доповідач на міжнародних конференціях, як експерт світового рівня вона відвідала майже усі континенти. До її експертної думки прислуховуються у таких міжнародних організаціях та установах, як ООН, МОП, МОМ, ЮНІСЕФ, ЮНФПА, Світовий банк, Європейська Комісія, Євростат, Міжнародний інститут прикладного системного аналізу, Міжнародна асоціація статистиків з обстежень, Міжнародний інститут статистики та багато інших.

Починаючи з 2012 р., Е. Лібанова є експертом міжнародної експертизи у Європейській комісії та міжнародним експертом Всесвітнього економічного форуму. Разом із всесвітньо відомими вченими вона брала участь у підготовці 25-ї та 26-ї Доповідей про людський розвиток (2016–2017 рр.).

Упродовж багатьох років Елла Марленівна поєднує наукову діяльність з викладанням у закладах вищої освіти (КНУ, КНЕУ, НАДУ), маючи репутацію блискучого педагога і наставника. Вона підготувала низку навчальних посібників з економіки ринку праці та соціальної політики, зокрема перший в Україні підручник зі статистики ринку праці.

За вагомі наукові здобутки, активну науково-організаційну та громадську діяльність академік Е. М. Лібанова удостоєна Орденів княгині Ольги III і II ступенів, премії імені

М. І. Туган-Барановського НАН України, численних відзнак Кабінету Міністрів та Верховної Ради України.

Елла Марленівна власним прикладом доводить, що незалежність поглядів, сміливість у їх обстоюванні й самостійність у прийнятті рішень – це основоположні риси для людини, які передбачають професійність і відповідальність.

Важко складати привітання з нагоди ювілею для Жінки з великої букви, яка чула їх незліченну кількість, знає ціну словам і усвідомлює свою значущість. Шана, повага, захоплення, подяка, тепла приязнь, прихильність, піднесення, здивування – далеко не повний перелік почуттів, які вона викликає. Іноді навіть не розумієш, як у неї вистачає сил і часу на такий неосяжний обсяг робіт. А ще вона красива, завжди доглянута, з посмішкою та випрямленою спиною.

Щиро вітаючи Еллу Марленівну з ювілеєм, бажаємо оптимізму, творчої наснаги, натхнення і запалу у наукових пошуках, успішної реалізації всього задуманого, нових цілей і бачення способів їх досягнення. А ще зичимо щастя – родинного, материнського, бабусиноного! Довгих Вам здорових років, багатократного перевищення очікуваної тривалості майбутнього життя, навіть порівняно з показниками Монако і Японії. А нам – задоволення від ознайомлення з новими результатами Ваших наукових пошуків, польоту Вашої творчої думки.

*Редакційна колегія журналу
“Статистика України”*